

Taşrada kirlendiğinizi hisseder ama hiçbir şey yapamazsınız

FUNDA TOSUN
fundatosun@agos.com.tr

Çocukken diplomat olmak isteyen Ercan Kesal, 'Avanos'un altın çocuğu' olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gittikten bir süre sonra, çatışmalardan dolayı ayrılır üniversiteden. Önce diş hekimliğini, ardından tıp fakültesini kazanır. 1990'a kadar Anadolu'nun muhtelif yerlerinde doktorluk yapan Kesal'ın yaşadıkları, çok sonra yazacağı senaryoların temel malzemesini oluşturur. İlk hekimlik deneyimini yaşadığı Ankara'nın Keskin ilçesinde başından geçenler, **Nuri Bilge Ceylan**'ın tüm dünyada ses getiren 'Bir Zamanlar Anadolu'da' filminde senaryolaştırılır.

Filmde, muhtar rolüyle pek çok sinemaseveri kendisine hayran bırakan Ercan Kesal'ın çocukluğundan bugüne, hayatı üzerinde büyük etkisi olan taşra yaşantısını konuştuk. Kesal, Anadolu'daki doktorluk yıllarında, zaten bildiği bir ortama yeni kimliğiyle girdiğini ve o sırada pek çok olaya tanık olduğunu söylüyor: "Gittiğim yer, fazlasıyla benim büyüdüğüm yere benziyordu. Tek fark, ben artık çocuk değilim. Rolüm değişmişti, bir bürokrattım. Bir yandan iyi hekim olacaktım, bir yandan bürokrasiye ayak uyduracaktım. Yani akşam lokale gidecektim, ilçenin ileri gelenleriyle oturup kalkacaktım. Bu insanlarla içecektim ama façayı da bozmayacaktım..."

Dışarıdan bakınca onca sakin görünen taşrada, olayın, intiharların, ölümlerin bitmediğini söylüyor Kesal. Bunun nedeni ise ona göre, "Durağan hayatlar, içe kapanık insanlar, bastırılmış cinsellikler, alışkanlıklar, bağnaz yaşam biçimleri, zamansız mekansız biteviyelik duygusu..." Kesal, o günlerden bahsederken bu ortamda zaman zaman çok bunaldığını, giderek kirlendiğini hissettiğini, ama bundan kurtulmak için hiçbir şey yapamadığını anlatıyor.

• **Çocukluğunuzdan bahsedebilir misiniz?**

Avanos'ta çiftçilikle geçinen bir ailenin, dört çocuğundan en küçüğüyüm. Avanos'un ortasından Kızılırmak geçer. İrmağın üzerinde taş bir köprü vardı. Macarlar tarafından yapılmış sanıyorum. Bu taş köprü ve annem, benim çocukluğumda manevi bir anlam taşıyordu. Annem hâlâ öyle. Pek çok Anadolu kadını gibi, bilge bir kişiliğe sahip. Şamanist inançları hâlâ uygulardı. Her Hıdırellez bir ağacın altına gider, gönlünden geçenleri toprağa çizer ve dua ederdi... Ona bazı çocukça isteklerle vardığımda, misal bisiklet istediğimde, "İste oğlum, sen çok istersen olur" derdi. Sarı yapraklı bir matematik

"Peri Bacaları Diyarında Peri içilir"

defterim vardı. İstedğim her ne ise en az yüz kere yazardım. Sonra sabah erkenden annemin dokuduğu kirkit sesleriyle uyanırdım. Taş köprüye girdiğimizde birlikte. Orada yazdığım sayfaları yırtar, dualarla suya atardım. İnanırdım ve olurdu.

• **Sinemayla ilk ne zaman tanıştınız?**

5-6 yaşlarındayım. Anam ve on dört, on beş komşu kadın birlikte sinemaya gidiyoruz. Anamın şalvarından tutmuş, koşar adımlarla filme yetişiyoruz. Hatırladığım, büyülenmiş gibi baktığım. Filmde ara sıra yanık yanık türküler söyleyen

bir kadın var. Kadınlıkla birlikte hıçkırık hıçkırık ağlayan bir **sine**ma salonu dolusu kadın var...

• **'Peribacaları'nın gazozu'**

Sonra **sinema** maceram babamın "mesleği" dolayısıyla devam etti. Aslında çiftçiydi babam ama bir gün çiftçiliği bıraktı ve gazozculuk yapmaya başladı.

• **O nasıl oldu?**

Bir ilkokul arkadaşı vardı. İstanbul'da yaşayıp doktorluk yapan Yaşar Abi. Bir gün memleketine geldiğinde, "**Çamlıca Gazozları**" diye bir şeyden bahsetmiş babama. İşte o gün babam gazozcu olamaya karar verdi. Yaşar Abi'yle birlikte bir gazoz imalathanesi kurdular. "Peri Gazozları" oldu gazozhanemizin adı. Bütün gece gazoz üretirlerdi. Sloganımız da "Peri Bacaları diyarında Peri içilir"di. Şişelerimizin üzerinde Peri bacası'nın önünde uzanmış bir kadın ve bir erkek vardı. Babam ayda bir İstanbul'a giderdi, Karaköy'e. O dönemde gazoz işini Rumlar yapardı. Niko Usta'nın yanına gider, eksik malzemeleri alır, yeni formüllerle gelirdi. Bir dönem bayağı büyüdü işlerimiz, çevre illere de vermeye başladık. Sonra Elvan, **Fanta**, Yedigün gibi markalar türedi ve sarı, siyah gazozlar çıktı piyasaya. Biz de piyasaya dahil olduk; 'Peri Beyaz', 'Peri Sarı' ve 'Peri Siyah'. **Coca Cola** ve **Pepsi**... Anlayacağınızı küresel kapitalizme yenik düştük! Battık yani.

İşte bu gazozların bir de dağıtım işi vardı. Ben sinemalardan sorumlu addettim kendimi. Akşamları gazoz kasalarıyla giderdim sinemaya. Arkada bir yere oturur, çıkmazdım. Bilet-siz tabii, "Gazozcu Mevlüd'ün oğlu gazoz getirmiş" kontenjanından. Bazı filmleri en az on kere izlemiştim. Yılmaz Güney'in filmlerini çok severdim. Arada avantür filmler, seks filmleri...

• **'Türkçülüğüm de 17 yaşındaydı solculuğum da'**

• **Lisede "Türkçü" olduğunuz bir süreçten sonra üniversitede "solculukla" tanışmışsınız.**

Okulda çok sevdiğim bir tarih öğretmenim vardı. O Türkçü ve Turancıydı, ben de onun

Doktor, 'sağ ol' lafının karşılığını vermek istedi

• **Filmde doktorun da onlardan biri olduğu, "taşralaştığı" sahne, sanıyorum otopsi sahnesiydi. Kolektif olarak işlenen cinayetler ve suçun anonimleşmesi... Erol Katırcıoğlu, filmin alt metninde bu topraklarda kolektif cinayetlerin miladı sayılacak 1915'i gördüğünü yazdı... Ne diyorsunuz?**

Erol Abi o yazıyı yazmadan önce arayıp sor-du. "Biz böyle bir şey düşünmedik abi" dedim. Ama **sinema** yaşayan varlıklar gibidir. Yani yaratım süreci bittikten sonra **film** izleyici ile yeni

etkisiyle milliyetçi oldum. Üniversiteye başlayana dek bu böyle sürdü. Sonra, sanki her şey keskinleşti, sanki o zaman kavga başladı. Saflar belirginleşti. Avanoslu ülkücülerle Avanoslu solcular artık konuşmaz oldu. Önceden mahallede birlikte gezdiğimiz, sigara içtiğimiz, ırmağa yüzmeye gittiğimiz insanlar artık "düşman"ın oldu.

Ülkücülükten solculuğa geçiş çok basit bir hamleydi aslında. 17 yaşında bir çocuktum. Türkçülüğüm de 17 yaşında, sosyalistliğim de 17 yaşındaydı. Bir abiniz sizi Türkçü yapıyor, bir abiniz 'Deniz, Yusuf, İnan. Darağacına Üç Fidan' kitabını veriyor. Ağlayarak okuyorsunuz ve o gün artık sosyalist oluyorsunuz. Öte yandan, her ikisinde de bir tek hedef vardı; yoksullara yardım etmek ve

daha iyi bir ülkede yaşamak. Emin olun, her ikisinde de bu hedefe varmayı amaçlıyoruz.

• **Darbeden sonra 'yeni insan' olmak gibi bir düşünce oluşmuş hayatınızda. Nedir bu yeni insan?**

Darbede Avanos'ta evdeydim. Sabah babam uyandırdı "darbe oldu" diye. Bu kadar. Bir süre evde kaldım, sonra İzmir'e okula döndüm. Yurttan atılmıştım. Birkaç arkadaş ev tuttuk. Artık kavga yoktu ve biz ne yapacağımızı bilemez haldeydik. Bir boşluk oluştu, büyük bir boşluk... "Ne yapacağız" sorusu ilk defa içimize çörekledi. "Yaa biz nasıl bir düzen istiyorduk. Vele ki devrim oldu, biz ne yapacaktık?" diye daha önce düşünmediğimiz şeyleri düşünmeye

bir okumaya tabi kalıyor ve başka bir **film** olabiliyor. Ve bence sinemada büyüleyici olan şey bu. Filmde kutsal olanla bayağı olanın iç içe geçtiği halleri anlatmaya çalıştık.

Orada doktorun öyle davranmasının nedeni, bence suç ortaklığı duygusundan daha farklı bir şeydi. Doktor ve zanlı arasındaki ilişkide kritik olan, zanlının doktora sigara sebebiyle "sağ ol" demesi oldu. Birine teşekkür etmek, manevi olarak karşdakine bir yüküdür. Doktor o "sağ ol" lafının altında kalmak istemedi, daha doğrusu o lafın karşılığını vermek istedi. Zaten katil ile maktül arasındaki çetrefilli ilişki doktorun aklını yeterince bulandırmıştı.

Öte yandan doktorun otopsideki o tavrı, bürokrasiye karşı bir intikam hamlesiydi. Doktorun filmin başından beri savunduğu "otopsiyle hakikatin ortaya çıkacağı" fikri, orada yerle yeksan oldu.

başladık. Darbe nefes almaya fırsat yarattı diyebilirim. İşte o zaman "yeni insan" üzerine kafa yormaya başladık. Nazım'ın şiirindeki "yeni insan". "Etrafta mükemmel bir gecenin ışıklı kaldırımları / Ve yeni şarkılar söyleyen yeni insanların adımları..." Ve sosyalist gerçekçilik! folklor yapmaya karar verdik. Yeni İnsan Folklor Evi'ni kurduk. Artık yeni insanlardık.

• **Zamansız, mekansız biteviyelik duygusu**

• **Taşrada genç bir doktor olmak nasıl bir şeydi?**

Ben tipik bir Anadolu kasabasında, yani taşrada büyüdüm. Sonra doktorluk yapmak için taşrada bir yere gittim. Ankara'nın bir kasabasına çıktı taşra

şeyim. Benim büyüdüğüm yere fazlasıyla benziyordu. Fakat ben artık büyümüştüm. Dolayısıyla çocukluğumdan farklı yaşıyordum. Rolüm değişmişti, bir bürokrattım. Bir yandan iyi hekim olacaktım, bir yandan bürokrasiye ayak uyduracaktım. Yani akşam lokale gidecektim, ilçenin ileri gelenleriyle oturup kalkacaktım. Bu insanlarla içecektim ama façayı da bozmayacaktım. Çok fazla trajik denebilecek vakayla karşılaştığım bir süreçti. Çünkü taşrada olay bitmez. Cinayet bitmez, intiharlar bitmez, adli vakalar, ölümler bitmez. Durağan hayatlar, içe kapanık insanlar, bastırılmış cinsellikler, alışkanlıklar, bağnaz yaşam biçimleri, zamansız mekansız biteviyelik duygusu...

Zorlu benim için bu dönem. Kendime ve insanlara daha derinden bakmaya ve bu derinlik karşısında ezilmeye başladığım zamanlar oldu. Umut-suzluğa düştüğüm zamanlar çoktu. Oradan hiç kurtulamayacağımı düşünüyordum bazen. Bazen artık onlara benzediğim düşünüyordum ve benziyordum da. Beni dehşete düşüren, hayallerimin yok olduğunu görmem oldu.

• **Sizi dehşete düşüren neydi?**

İnsanı hayatta tutan ilkeler dediğimiz şeyden uzaklaştığımız görmek... Başlarda eleştirdiğim vaziyetler bana yapıştı. Taşranın siyaset ilişkileriyle en ölümcül olanıydı. Mesela önceden, kapıdan gelen birine istirahat raporu yazmak konusunda, ilkelerimin yerini "Eczacı Ali aradı, Kaymakam Hulusi" dedi gibi durumlarda bırakıveriyordum. Önce istirahat raporu yazıyorsunuz, sonra başka bir şey yapıyorsunuz. Sonra yeni bir ödün veriyorsunuz, sonra zaten yaptıklarınız ödün gibi görünmüyor. Kirlendiğinizi hissediyorsunuz ve bir şey yapamıyorsunuz, çünkü artık siz de onlardan birisiniz...

"Hayatımın en tatlı anı"

Kesal'la röportaj yaptığımız gün babası Mevlüd Kesal vefat etti. Ertesi gün telefonla görüştük: "Çok küçüğüm. Babam abimle beni ırmağa götürmüştü. Sıcak bir esinti yüzümde. Avucuna su doldurup sırtıma döküyor. Başımı sıvazlayarak yıkıyor. Hayatımın unutamadığım en tatlı anı. Bugün onu caminin gashanesinde ağlayarak yıkadım. Güzel ellerini öptüm. Beni yıllar önce okşayan ellerini..."

Ercan Kesal (solda), babası ve abisiyle.